

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

EESTI KEELE KORDAMISHARJUTUSI

TRÜ ETTEVALMISTUSOSAKONNALE

TARTU 1976

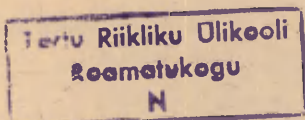
T e a d m i s e k s k a s u t a j a t e l e .

Resti keele kordamisharjutused THÜ ettevalmistuskursustele on mõeldud keskkooli emakeeleõpetuse ülevaatlikuks kordamiseks. Harjutustik sisaldab lühidalt olulise-
mad keeleõpetuse teemad. On lähtunud THÜ vastuvõtueksami-
te eesti keele programmist ja suulise eksami ülesannetest.

Harjutustiku mahu ja kursuste aja piiratus on tingi-
nud põhiprobleemide kordamiseks otstarbeka kokkusurutud
ja võimalikult küllastatud harjutusmaterjali valiku. See-
juures on püütud arvestada keskkooli lõpetanute keskmist
tasest. Enamikku teemadest on puudutatud lühidalt, ainult
kõige keerukamateist probleemidest on mitu harjutusvarian-
ti. Eksamiülesannetega ei sarnane mõned õpetavat laadi
harjutused.

THÜ ettevalmistuskursuste töö põhjal on väljaande
koostanud õpetaja Heino Räm ja läbi vaadanud õpetaja Vel-
lo Saage.

THÜ ettevalmistuskursuste
juhataja



1. HÄÄLIKUTE LIIGID JA HÄÄLIKUTE VÄLTED.

A. Üelda eri rühmadena kõik lisatud lauseis esinevad

- a) vokaalid,
- b) helitud häälikud,
- c) klusiilid.

Üpris õhtu eel lahkume džunglist. Üübima jään koos šefiga.

B. Leida võõrhäälikud ja võõrtähed!

Balzac, Marx, prestiiž, fakt, Fucik, Galsworthy, šanes.

C. Määrata kõik lihthäälikud ja häälikuühendid ning selgitada nende välted.

minu raamat, valge paber, tusiga märgitud, tuttav sadam, pikad reisisid, kauge maa.

2. LIHTHÄÄLIKU VÄLTE MÄRKIMINE.

Täita lüngad, kus vaja.

al-ee, an-ul-eerima, karus-el-, ter-ass, eum-adan, kom-itee, kar-ikatuur, mas-i-vne, af-is-id, def-ekt, niš-ides, guas-iga, šef-ideks, siluet-, klarnet-, baret-, kabinet-, vetera-n, mandari-n, apelsi-n, telegra-f, marmela-d, sani-ta-rauto, tsellofa-n, tärpenti-n, stiih-iline, kasah-id, boh-eeplane, psüh-oloogia, aitäh-.

3. ÕIGEKIRJA PÕHIREEGLEID.

- A. Selgitada kriipsule eelneva
hääliku õigekiri ja põhjendada.

lõp-lik, pik-silm, hom-ne, lip-ki, mäs-lev, reseure-,
sef-lus, modern-e, al-kiri, kae-lane, renessans-, ehk-i,
revans-, türan-lik, kesk-ond, kaus-jas.

- B. Kirjutada kriipsu
asemele õige täht.

t või d

-opelt, -uett, -enor, -eputaat, -essant, -iraaž,
pea-selt, lei-sime, anek-oot.

p või b

-lankett, -rosüür, -reduksioon, -ürokraat, -alleti-
õntu, (maalri)-alett, kär-sed, hõl-sasti, a-surdne.

k või g

-arantii, -arantiin, -ontingent, -iid, er-salt,
kül-korv, vaas-i, beež-i, tiib-i.

a, ä, z või ž

Ta-kent, mar-ruut, tad-ikk, a-erbaid-aanlane, -ovinism,
-oologia, -anr, -antaa-, t-ehh.

- C. Parandada vead!

psüühika, mehhiklane, marxism, materjalism, variant,
brigadiir, mitsurinlane, baironlik, voltairelik, finiss,
konstanteerib, allekoorija, randaaliija, laevafraak, kara-
fin, konverents, vestifal, motell, telegaat, advogaat.

D. Näidata püstkriipsudega
kõik poolitamisvõimalused.

Isa mikroskoop oli pandud riiulile. Raadio teatas koh-
tumistest Šotsis. Hoiaksin salad hommikuks. Ülesanne jäi
kauaks lahendamata. Üliõpilane Prikljutševski esitas resu-
lutsiooni.

4. SISEHÄÄLIKUD JA SÕNAVÄLDE.

A. Eraldada nurksulgudega
sõna sisehäälikud.

villistama, algama, satiir, tragi, läbisõit, teadlik,
soodes, mändki, paharet, mandaat, korüfee, keeleteadus, tra-
ditsioon, maakond, teaksin.

B. Määrata sõnavälde.

jahe tuul, suur kala, vilets lugu, pikk pidu, tõsine
tõõ, kõrb hobune, paks udu, tühi tuba, lai tänav, pigimust
vall.

väike naine, kõrge auto, kinni hoida, eile oodatud, ai-
nult sinna, palju õpetlikku, endine meetod, roosa kartul, ra-
hulik vastus, silikaatkivi värv.

C. Määrata sisehäälikud ja sõnavälde
L. Koidula luuletuse "Kodu" 1. stroofis.

5. ASTMEVAHELDUS.

A. Põhjendada, kas sõna on astmevahel-
duseta, laadi- või vältevahelduslik.

koit - koidu - koitu
vahe - vahe - vahet

lugu - loo - lugu
lumi - lume - lund

mete - metea - metsa
 aken - akna - akent
 nukker - nukra - nukrat
 võrdne - võrdse - võrdset
 kaas - kaane - kaant
 õine - õise - õist
 sõber - sõbra - sõpra
 padi - padja - patja
 süda - südame - südant
 keel - keele - keelt
 putukas - putuka - putukat
 koda - koja - koda
 tema - tema - teda

suvi - suve - suve
 õis - õie - õit
 luu - luu - luud
 vean - vedada
 olen - olla
 annan - anda
 toon - tuua
 luban - lubada
 tõmban - tõmmata
 süttin - süttida
 võin - võida
 pakin - pakkida
 ohkan - ohata

B. Märkida astmevahelduse liik ning tugev ja nõrk aste.

teade - teate	samm- samm	tunda - tunnen
piklik - pikliku	kinnas - kinda	seista - seisan
amulett - amuleti	teekond - teekonna	kaevata - kaeban
mitu - mitme	leppida - lepin	oiata - oigan
jõud - jõu	ladude - laon	kiita - kiidan
pars - parre	kahelda - kahtlen	supelda - suplen

C. Määrata sõnavälde ja astmevaheldus.

Astmevahelduslikel sõnadel anda vastupidine aste, märki-
da tugev ja nõrk aste ning astmevahelduse liik.

ladu	laut	sihilik
küla	kaudne	jalakae
neitsi	kallas	tõtata
juua	ammu	mööbel
nõuda	kasvatama	hüpe
tähtis	tegema	soon
sulle	pelgama	

D. Leida astmevahelduslikud sõnad
ja määrata nende aste.

Hüüd tulid jahedad ilmad. Tütre uni oli rahulik. Hakati paberit sisse kandma. Sõitsime üle uue silla. Vesi püsis kaua soe. Direktor kõneles progressist teaduses. Delegaadid jälgisid asjalikku ülevaadet.

6. SUUR JA VÄIKE ALGUSTÄHT.

A. Kasutada õigesti suurt ja väikest
algustähte ja jutumärke.

Jaan Tombi nimelise kultuurihoone rahvatantsurühm, rahvatants linakitkumine, aeglane valss, ajaleht töörahva elu, romaan kivid ja leib, pariisi kommuun, maipühad, 1. mai tänav, 1. mai kolhoos, saalomoni tarkus, Jaroslav Tark, oktoobri võipirn, Tööpunalipu orden, rahvusvaheline koollitavete näitus, Üleliiduline rahvamajandusnäitus, teeneline õpetaja, Ida-Euroopa linnad, romaani keeled, planeet maa, tehas Eesti Kaabel.

B. Kasutada suurt algustähte,
lähitudes mõiste sisust.

ukraina delegatsioon, leedu jõed, rootsi teras, eesti rahvaviisid, saksa okupatsioon, nõukogude patriotism, nõukogude lennuk, nõukogude rahvad, soome rahvas, nõukogude eesti teatrid, läti nõukogude kirjandus, kalevipoja jõud, diiselmootor, koleraado mardikas, burovi vedelik, saaremaa robirohi, alpi võipätkas, mulgi kapsas, lutheri katekismus, newtoni binoom.

C. Selgitada suure ja väikese algustähte
ja jutumärkide tarvitamise võimalusi.

EESTI KÜLA, NÕUKOGUDE KOOL, TOOMAPÄEV, EESTI NÕUKOGUDE ENTSÜKLOPEEDIA, LÄTI SPORTLASED, MUSTJALA PULMARONG, PÄR-

- D. Jälgida euure ja väikeee algustähe ning jutumärkide kasutamist ühes ajalehe numbrie. Kirjutada välja 10 erinevat suure algustähe või jutumärkide tarvitamise juhtu.

7. SÕNALIIGID.

- A. Leida käandsõnad (nimi-, omadus-, arv- ja ase- sõnad) ning kaassõnad antud G. Suitsu luuletuses.

Mis käsitlen, mis näpu otsas viin,
kui mõte mere taga, pole siin.
Käest kiskund lahkumine lahti käe,
pikk pigistus: kas näeme või ei näe!

Veab mõte mere taha, ootes käin,
on nagu saarte vahel viirgaks väin.
Kui soovid sumenevad silmavees,
veel tere tuppa tuleb müha sees.

- B. Leida tegusõnad ja määr sõnad antud R. Soare lausetes.

Midagi peab armastama, et olla tugev. Ei vist mingi jõud oleks mind suutnud tagasi tuua teedelt, kuhu olin sattunud elus eksides ja kust tagasipöördu ei ole tuhandeill, kui ei oleks mind kandnud armastus, mille istutas hingesse kodumaa lõhnav muld.

- C. Määrata sõnaliigid
K. Visnapuu värssides.

Nuüd käib ta jälle seinal, vana kell,
ja liipab käien, rääpab sähiseden.
Siis vanad traadid laulvad kähiseden
ja vasar langeb vaikselt alla: kill!

Ja kui kord jõuab kätte minu õõ
ning lõpeb minu teekäik pikk ja viea,
ma lähen õndsalt ära nagu isa -
kell, vana sõber, siis mull' viimselt lõõ.

8. SÕNADE MUUTMISE ALUSED.

A. Selgitada, milliste häälikuliste omaduste tõttu erinevad antud sõnapaaride muutevormid (käänded).

sai, pai	lõbu, nõbu	ime, pime
hõre, võre	pundar, munder	vares, varas
alevik, levik	ehtne, lehtne	käis, täis
lüps, küps	kõrb, orb	haljas, haldjas

B. Leida sõnad, mis omastavast alates on 3-silbilised (nagu pime - pimeda).

lage, sile, tare, hõbe, mure, väle, nüri, vilu, jahe, läte.

C. Määrata silpide arv, arvestades rõhku sõnas, ja öelda ainsuse osastavas (nagu seminari - 4 silpi või nagu õpikut - 3 silpi).

medaljon, eeleogia, organisator, miinimum, diplom, muuseum, portsjon, staadion, stipendium, analoogia, meetod, personal.

9. KÄÄNDKOHED.

A. Jagada antud sõnad võrdselt viide astmevahelduseta käändkonda, arvestada silpide arvu, väldet ja lõpuhäälikuid.

ema, oras, sale, büroo, manna, või, pulber, telefon, homme, roosa, toomine, kino, vöö, kabe, valge.

B. Eraldada igast rühmast (käändkonnast)
kaks sinna mittekuuluvat sõna-

I (PUU, KOI)

või, käi, soo, trikoo, kai, vai.

II (PESA, SEMINAR)

tädi, pensionär, kisa, ase, vilu, tühi.

III (KÕNE, TUBLI)

vale, side, lõke, kahju, rubla, tare.

IV (AASTA, NUMBER, ÕPIK)

haigla, kelder, oder, tervik, künklik, vikat.

V (SOOLANE, TÕÖLINE, RAUDNE)

vaskne, madrus, takjas, lihtne, tõine, karskus.

VI-1. (JALG, LUGEMIK, RIDA, SÕBER)

selg, soeng, suga, muna, ader, olevik.

VI-2. (KEEL, KÄSI, UUS)

juur, piir, mesi, kuus, teos, kaas.

VII (MÕTE, TÜTAR, HAMMAS, LIIGNE)

pipar, ripse, riiu, lame, vares, mäta).

C. Leida I rühmast ainult jalg-tüüpi sõnad,

II rühmast ainult tütar-tüüpi sõnad,

III rühmast ainult lugemik-tüüpi sõnad.

kõrb, pilv, loeng, žanr, retk, suund, küps, kaart, pliit, pärl.

meeter, sõstar, ohvitser, personal, pannal, mantel, ämber, nukker, katel, süstal.

tuusik, nõudlik, aednik, rüblük, saarestik, torbik, palavik, pimik, ümbrik, kolhoosnik.

D. Selgitada, kumb päris-
nime käändevorm on õigem.

Tunnen Jüri Kivi. Kivit. Andke kiri Lea Kaskile, Kasse-
le. Teame kunstnik Nagelit, Nakla. Laenutati Karl Vesile.
Veele. Kõneldi Aino Kallasest, Kaldast. Nägin Laine Pee-
gelit, Peeglit.

10. AINSUSE JA MITMUSE KÄÄNDEID.

A. Kasutada võimalusel
lühemat sisseütlevat.

Sõitsime Tallinnasse. Tulime külasse. Panite taskusse.
Saatsite põrgusse. Libises allikasse. Surus pea padjasse.
Jõudis esimesesse taresse. Valati suuresse tõrresse. Usun
uuesse taotlusesse. Panen maasse.

E. Üelda ainsuse
osastava vormid.

hea, uni, mõni, nimi, rubla, kahju, pere, kindel, paras,
tuhat, eilne, uudis, üks, kaks, rehi, piltnik, suur, hoolas,
võimas, vammal, aher, vaher,

C. Moodustada mitmuse omastav.

kaudne küsimus, ehtne leem, peen följeton, mõistlik
retk, õõnes vaher, tüme kampsun, ainus laine, väike vits,
küps kaer, kaunis juus, hoolas poiss, lilla korstern, hele
auto, mõru hein, tragi pere, tubli kolhoosnik, kõik poodiu-
mid.

D. Kirjutada antud sõnapaarid
mitmuse osastavas.

vilu ilm, pikk kiri, uus nuga, peen lõng, õnnelik retk,
kirju väli, soe talv, hele ümbrik, küps leib, virk kolhoos-
nik, kinnine kaaslane, tänane viisakus, vastastikune vaid-

lue, õhtune otsus, vaene karjane, sealne naine, endine vastus, ümmargune viirus, selline eepos, raudne tervis.

11. de-MITMUS JA i-MITMUS.

A. Moodustada nimetatud kääne antud sõnadest de-mitmuses ja võimalused ka i-mitmuses.

Seestütlev: pärl, seos, oks, keha, meel.

Alaleütlev: suund, rada, õilis, talvine, kaart.

Alaltütlev: ratas, tige, põhjus, kõik, ümbrik.

B. Leida iga sõnapaari neljast variandist üks paar, mida peetakse ebasobivaks.

heledates riietes	süngeis pimikuie	sõbralikes mais
heledale riidele	süngetes pimikutes	sõbralikkudes mais
heledais riietes	süngetes pimikuie	sõbralikes maades
heledates riidele	süngele pimikutes	sõbralikkudes maades

12. OMADUSSÕNA KESK- JA ÜLIVÖRRE.

A. Leida omadussõnad.

Rutt oli kõige tagasihoidlikum. Esimene ja viimane ring läksid hästi. Hoogsalt esitati vanemaidki tantse. Tutvustati ka päris uut kava. Säärane oli neljas pala. Tähane pidu kestis kauem.

B. Moodustada võrdlusastmed.

peen, tume, tähtis, tüse, südi, kurblik, õrn, uus, terve, kalk, oivaline, kollane, lai, viks, kehv, ülbe, teadlik.

C. Milliseid antud omadussõnadeid ei saa võrrelda? Miks?

katkine, viimane, eilne, üldine, punane, aastane, pealmine, kommunistlik, vajalik.

13. ARVSÕNA.

A. Kirjutada arvud sõnadega nõutud käändes.

21. (alalütlev), XIX (saav), 46 (rajav), 1974. (omae-tav), 267 (osastav), 2400 (seestütlev), CXL (alaleütlev), 15 (saav).

B. Kirjutada arvsõnad numbritega.

Kahekümnenda sajandi kolmekümnendad aastad, jäin ka-heteistkümnendaks, esimene loeng, pärast üheksandat maid, kõneldi kahekümnest mehest, jagati üheksale, kuuendal au-gustil, oodati seitset poissi.

14. ASESÕNA.

A. Leida asesõnad ja määrata nende liigid.

Meie ise tuleme. Keda too poiss oma pakiga ootab? Kee-gi ei aima, milline rõõm on teineteist näha.

Mõned näevad üksteist varsti. Millest räägiksid sina oma sõnavõttus? Küllap teate, kes selle toa endale saab.

B. Valida sobivad antud asesõnadest.

(Kogu, kõik) meeskond kuulas (kogu, kõiki) käsklusi.
(Oma, enese) kavatsused hoiar (omale, enesele).

Ulatasime (teineteisele, üksteisele) käed.
(Kumbagi, mõlemat) venda polnud kodus.

C. Käänata peakänetes asessõnu too,
seesama, mingi, igaüks, keegi.

15. TEGUSÕNA VORMISTIK.

A. Märkida antud tegusõnade vorminimetused:
tegumood, kõneviis, aeg (arv ja isik, kus
vaja) või käändelise vormi nimetus.
Jagada need tegusõnad sihilisteks ja sihi-
tuteks.

näen, loetakse, olema, seisnud, kandev, kinkida, pea-
tusin, pakiti, laulge, kustudes, asuaksin, teadvat.

B. Kirjutada peavormid tegusõnadest:
tulema, kõnelema, võrdlema.

andsin	tõin	egin	teadsin
õppisin	sain	nägin	teadis
hakkas	olin	muututi	naeris
kaalus	pesin	kõneldi	

D. Üelda oleviku, lihtmineviku ja täismineviku
1. pöördes (kindel kõneviis, jaatav kõne).

looma, julgema, sulgema, valdama, kündma, hindama,
jooksa, nägema, käskima, süütama, laastama, olesklema, rü-
selema, suplema, pidama, maitsuma.

16. PÖÖRDKONNAD.

A. Eraldada igast rühmast (pöördkonnast)
kaks sinna mittekuuluvat sõna.

I (TOOMA, KÄIMA)

saama, võtma, võtma, treima, liitma.

II (MUUTUMA, KIRJUTAMA, KÕNELEMA)

raputama, kippuma, sõnelema, vaidlema, liituma.

III-1. (ÕPPIMA, LUGEMA)

taguma, vanduma, tukkuma, magama, vaikima.

III-2. (SAATMA, MURDMA, SEISMA, LAULMA)

katma, kaema, naerma, maksa, valama.

IV (HAKKAMA, ÕMBLEMA)

vaatama, ajama, muhelema, kauplema, viipama.

B. Määrata järgnevate tegu- sõnade põõrdkonnad.

algama, jooma, leppima, viima, siblima, sõdelema, maad-
lema, jõudma, kaduma, tahtma, mõtisklema, tõusma.

C. Leida järgnevaist ainult kõnelema-tüüpi sõnad ja moodustada neist da-tegevusnimi.

tegelema, võrdlema, viirelema, mõnulema, kujutlema, vil-
jelema, vaidlema, rabelema.

17. MUUTUMATUD SÕNAD.

Leida tekstist määr-, kaas-,
side- ja hüüdsõnad.

1. Nüüd olen kirja läbi lugenud. 2. Üsna varsti kostis
seina tagant laulu. 3. Küll ta jõuab järele, kui me seal
ootame. 4. Vii tagasi, enne kui on hilja! 5. Tema tuli ära,
aga mina läksin sinna. 6. Kas sõnad üle lahe? 7. Oh, ei sõua.
8. Metsast ja rabast leidsime rohkesti marju. 9. Nagu arvati,
oli ta masina lahti võtnud. 10. Miks me kohe kalda poole sõi-
dame? 11. Põmdi, kukkus ta jähle pikali. 12. Tean, millal on
eriti kerge õppida. 13. Ka mina olen ilma raamatuta. 14. Kõn-
nime pisut aeglasemalt läbi pargi.

18. sõna osad.

A. Nimetada sõna osad antud sõnades.

lepi/ta/ei/me, liigu/va/d, too/d/i, laul/da/kee, õn-
ne/lik/e/ke, hammas/te/ga, maja/lise/d, uue/ma/te/le, va-
ha/sti, väsi/ta/ma, hakka/kei/te, naer/da/gu, viie/nda/t,
raamatu/i/d, van/u.

Näidis: kaeu/ta/ta/kae - kaeu - tüvi, ta - liide,
ta - umbie. tgm. tunnus, kee - oleviku tunnus.

B. Leida mitmuse, oleviku ja lihtmineviku tunnused.

Vaatasime televiisorit, kui isa tuli. Kanti üle võist-
lusi. Heledates särkides on tallinnased. Kee võidavad? Pik-
ki mängijaid on vähe. Jõutake viigini. Loodetav võit jäi
saamata. Küll ajab vihale!

19. TULETUSLIITEID.

A. Eraldada püstkriipsudega tuletusliited ja liigitada need nimi-, omadus-, tegu- ja määrsõnaliideteks.

argue, kirglik, leidub, kujuneb, õhtuti, vaenlane, kõ-
vasti, õine, pidur, elutu, kavaldab, rabeleb, ligistikku,
küpsis, kahekesi, värviline.

B. Valida sulgudest õiged vormid.

Ei kõneldud kohal-(olejateest, olijateest). See (vaidlus,
vajelus) kestis kaua. Vahetasin (kolmekopikase, kolmekopika-
lise). Seal oli (kahemeetrine, kahemeetriline) lattu. Ei ol-
nudki (kaebusi, kaebdusi). Päll (põrkas, põrkus) vastu sei-
na. Meiu (punastas, punastus). Liiguti edasi (õõseti, õõsi-

ti). See oli (kasuta, kasutu) t88. Siis lahkusid (pesejad, pesijad).

20. LIITKÄÄNDSÕNAD.

A. Ühendada kaarekeesega kokkukirjutatavad sõnad ja põhjendada.

teivas hüpe, käitise sisustus, kartuli vagu, vääris ka-la pühk, elamute valitsus, noorte saade, keele õpik, inglise keele õpik, heina tegu, habeme värvimine, habeme ajamine, ise tegevus, poola film, jaani use, loode tuul, ühis elamu, ker-ge jõustik, kerge kraam, Lille küla, Ariste küla, märtsi õh-tu, kivi hunnik, romaani idee, värskel heina kuhi, kõrge pun-koorem, Punane meri, Taara puieetee, õe king, venna peeg, teede võrk.

B. Kirjutada antud omadus- ja arvsõnad kokku või lahku.

poole aastane, kahe ja poole aastane, möödunud aastane, ilmatu rikas, metsade rikas, sinakas lilla, paar sada, mõni miljon, kolm kümmend ühe, kuue tuhat ehitise sada ühe teist, üle kümne aastane, kahe kümne kuue päevane, viie kopikaline, kahe miljoni köiteline, külvi aegne, sulg kerge, murede roh-ke, põhjatu sügav, ääretu pikk, plaani kindel, kahvatu roo-ea, kahe kümne süllane, sinu taoline, Vilde nimeline, Eduard Vilde nimeline.

21. LIIT- JA ÜHENDTEGUSÕNA.

A. Jaotada antud sõnad liit- ja ühendtegusõnadeks.

abiellunud noor	kokkuvõetud arve
äraraleppinud paar	kooskõlastatud tasu
autasustatud teos	leeloomueta fakt
lühivaadatud t88	üleekutev deviis

B. Kirjutada abimäärsõnad vajadusel
tegusõnadega kokku.

ette ütleja, tagasi tulek, on kokku leppimata, lahti võtmata koorem, olen mõnda läinud, ära nihkunud redel, sisse seadmine, ilma jäetav, läbi vaadates, maha saetud puu, oli ülee leitud, juurde ehitue, ümber mõelda, taga aetud loom, kaasa haarav, üle astuma, ära minek, kinni püütud kala, on järele uuritud, peale tungiv, edasi andma, alla surutud rahvas, oli vastu rääkinud, välja võte, külge hakanud tõbi, on otsa lõppenud, kohale ilmuv, kõrvale hoidja, pärale jõudnud pakk, jäi tähele panemata.

C. Märkida välja kokkukirjutatavad
sõnad ja põhjendada.

varsti lõpetatav töö, täiesti kõrval seisev isik, sõpradele antud teated, all järgnevad mõtted, kõrvuti asetsevad elamud, juuree elev nimestik, müümata jäänud riiul, laua kohale riputatud lamp, pargist üle lendav lind, käimas olev võistlus, magama minev poiss, lüüa saanud vaenlane, täna avatud pood, kätte jõudnud kiri, siin holtav vaip, keldrisse sisse roninud poiss, plangu peale pandud teade, jalga pandud sokid.

22. LIITMÄÄRSÕNA.

Põhjendada kokkukirjutamise vajadusi.

liiga vara, nüüd sama, ilma aegu, palja käsi, ammuli sui, jalgu pidi, ühte jalga pidi, ise värki, madruse moodi, teist moodi, vähe võitu, lonks haaval, poole liitri haaval, pool muidu, päris ruttu, särgi väel, seal pool, igal pool, põhja pool, kuhu poole, ühele poole, seest poolt, värisevi jalu, üksi silmi, läbi segi, virnade kaupa, ühe kaupa, päevade viisi, päev päevalt, päevast päeva.

23. KOKKU- JA LAHKUKIRJUTAMINE.

A. Kirjutada kokku, kui vaja.

1. Ühte serva pidi kinnitatud laual liikus sõbrale ette asetatud kruus kahele poole. 2. Saja rubla suurune auhind määrati näitusel rätsepate artellile hästi istuvate laete mantlite eest. 3. Valge juuni õõ ja rõõmsalt leegitsev jaani tuli võlusid mitut tuhat peost osa võtjat kauaks lõbusat tantsu ringi vaatama. 4. Ukse ette riputatud vaip summutas laulda armastava veidriku südant lõhestavaid viise. 5. Siit poolt võisin randa pidi kõndides tundide kaupa kokku otsida teo karbi kujulisi kivikesi. 6. Seisma jäänud mootori tõttu viisid paati kiigutavad lained selle maa nina poolsele madalikule. 7. Paar kümmend kujutava kuneti ringi läbi vaadatud tööd oli komisjonil vastu võtmata.

B. Põhjendada sidekriipsu tarvitamist antud liitsõnades.

Emajõe-äärne, Kesk-Eesti, a-häälik, täis-iga, kuu-uurimine, süük-jook, toidu- ja tööstuskaubad, Juhani-pikkune, Räpsi-Rein, de-mitmus, tagavara-väljapääs, kepp-pisik, järk-järgult, ilupuud ja -põõsad.

C. Kirjutada kokku või lahku ja põhjendada.

vilja koristamine, marjade korjamine, maade uurija, polaar maade uurija, sadude rohke, eba aus, üsna aus, päris võõras, puru rumal, põllule suunduv, kõrvu lukustav, ennast salgav, kirja teel, tol korral, too kordne, aja jookseul, mere ääres, mere äärne, sõna sõna järel, sõna sõnalt, sõna sõnaline, lääne poolne, lääne poole, lääne ja loode poolsed, Lõuna Eesti, lõuna eestlane, Ülo taoline, Ülo Ranniku taoline, Sakala maa.

24. SÕNADE SEOSEDE LAUSES.

Leida sõnaühendid, määrata neile põhisõnad ja laiendid ning eelgitada, kas on tegemist ühildumisega või sõltumisega.

Ühel pilvisel ööl peatus üksik ratsamees kõrgel künkal. Kõle õstuul kohas tumedasti ümberkaudsetes metsades. Ratsa-
nik lõi tuld ja pistis tõrvalondi põlema. Leek lõkendas kõr-
gele. Peagi välkusid pimeduses tulesilmad ... Ümberringi põ-
levate majade tuli pani taeva punetama. Loomadeet alamaks
arvatud talupojad hävitasid valimata vihatud tõu.

/E. Bornhöhe järgi./

25. SÕNALIIGID JA LAUSELIIKMED.

A. Määrata sõnaliigid ja leida mitmesõnalised lauseliikmed.

Mehed peatusid. Ka kaks viimast jõudsid järele. Aga
just kõige nooremad olid väsinud. Siinsamas peeti aru. Tee-
kond läbi metea oli veel pikk. Kiirustada ei maksnud. Tuli
vaid olukorraga harjuda.

Laua peal taldrikul oli kolm õuna. Wende kõrvale oli
pandud nuga. Kuid õunu ei või kohe ära süüa. Tuleks oodata
veel kahte sõpra. Lakkuda oleks olnud kõige kergem.

B. Määrata sõnaliigid ja leida üldised.

Tali paugub õues. Peipsi ei kohise enam. Tema rahutule
rinnale on külm kaane peale tõmmanud. Kukulinn on nüüd pal-
ju ilueam. Soomülkad ja liivandikud on ühesugune valge vaip.
Reejalaete all krigiseb lumi. Kui mõisasaksad siit sõidavad,
heliseb kellade hääl till, tall! et metsad vastu kajavad.

/Juhan Liivi järgi./

Kõrboja perenaine, kee on ainuüksi Villuga vaaravas lootsikus, näeb, et mees sepitseb midagi, mis lendaks nagu õnne järele vastu pimedat tühjust, vaatab, aga ei laueu sõnagi. Paarikaupa lendavad tulihännad Katku Villu peost: ikka vilksatab üks järve ja teine õieesse taevasse. Ainueki hüüe ei tõuse lootsikust vastuseke kaldalt koetvaile rõkatueile ...

/A.H. Tammsaare järgi./

26. ALUS, ÜELDIS.

A. Leida Üeldiseed ja alused.

Teietele ei jäänud see märkamata. Nägid poisid, kuidas Lepplaane Eeva lõkendae, kui Jüri oli lähedal. Ka tüdrukud nägid, kuidas Jüri jalad nagu ieeeneseet kippusid ikka Eeva poole. Aga Jüri ja Eeva tegid kõik, et teised midagi ei märkake. Tuli lõuna ja lähenee õhtu ... Üüsi, kui kõik oli vaiksaks jäänud, läks Jüri Säävel Lepplaanele. Ta oli natuke purjus ja õueaiaet niidetud värekete heinte lõhn hakkas talle veel rohkem pähe.

/K. Ristikivi järgi./

B. Leida Üeldised ja alused ning eelgitada, miks Üeldised on ainsuses või mitmuses.

1. Kas sina tuled üksi? 2. Tulevad ka isa, ema ja vend.
3. Siin ootab kümme inimest. 4. Autod sõidavad mööda. 5. Sisenen mehi ja naisi. 6. Ollakse vaikeelt. 7. Eeli ootajat lahkuvad tunni jookseul. 8. Ehkki torm ja maru möllab hirmsasti ... 9. Temast olenee töö kiirus või aeglus. 10. Needki raamatud tuli võtta valikuga. 11. Eespool seisid hulk inimesi. 12. Eite-taati liikusid sinnapoole.

27. ÕELDISTÄIDE.

Leida õeldised, alused ja õeldistäited. Põhjendada õeldistäite puudumist, ühildumist või mitteühildumist.

1. Ilm oli kuum. 2. Inimesed olid rannas. 3. Sõber on agaramaid ujujaid. 4. Poiss oli supelnud. 5. Ta silmades on sära. 6. Juuksed on märjad. 7. Mina olen vanem. 8. Paadid on täis suvitajaid. 9. Ka piisad on vesi. 10. Supelpüksid on kuivatada. 11. Tüdrukul on sussid. 12. Seal on kauplus. 13. Liiter piima on kallis. 14. Aga liiter kirese on kallimad. 15. Paljudel on janu.

28. TÄIEND.

A. Leida täiendid ja selgitada nende liigid.

Inimeste sammud lähenesid. Snepriga uks sulgus kiiresti. Kustus ka väike lamp. Tekkis plaan eemalduda. Tüdruk laua juures kuulatas. Vaikelt ootamine kestis kaua. Meenus pakk kirju. Aeglaselt mõeldud peatusid. Kostis kerge koputus. Saabus minu vend. Tal oli soov ööbida. Toae säras süüdatud tuli.

B. Määrata täiendid ja põhjendada nende ühildumist või mitteühildumist põhisõnaga.

Libedal teel nägin isevärki meest. Täis ämbrist loksus vesi peetud põrandale. Valutava südamega vaatasin oma vigu. Neiu sõstrakarva silmades oli kelmikat naeru. Kriitilised märkused ulatusid muhedast huumorist öela irooniani. Valmis töid vaatasid kogunenud külalised suure huviga. Mõtlesin sõmata pirukale ja kuumavõitu kohvile. Neis paigus kohtasime ka suväärt mehi. Kaugee metsakülas oodati arsti ennast.

29. LISAND.

A. Kriipsutada alla lisandid, märkida nende põhisoñad noolega ja panna vajalikud komad.

1. "Koit" Põlva rajooni ajaleht avaldas artikli arhitekt T. Reinust. 2. Kadriorg kauni pargina on Tallinna meie pealinna parimaid puhkepaiku. 3. Mart minu toakaaslane jutustas oma onust kui aednikust. 4. Teda head kõnelejat kutsuti esinema trükikotta "Ühiselu". 5. Meile noortele seiklejatele pakkus huvi sind õnneseent kuulata. 6. Juubilar kunstnik A. Kütt saatis kujuri oma hea sõbra ise viimasele rongile. 7. Tõõ juhendaja tuntud profeesor J. Saarma hindas dissertanti kui head praktikut.

B. Valida sulgudest õiged vormid, põhjendada.

1. Kohtasin (sõber - sõpra) (Peeter - Peetrit) (kohvik - kohvikus) ("Moskva" - "Moskvas"). 2. Läksime (tehas - tehasesse) ("Võit" - "Võitu"). 3. (Autojuht - autojuhist) (Jüri - Jürist) ei kõneldud. 4. Turistid peatusid ka (tõõs - tuslinn - tõõstuslinnas) (Narva - Narvas). 5. Kuulati tuntud (õppejõud - õppejõu) H. Palametsa loengut. 6. Viidi kingitus (tädi - tädile) (Marta - Martale). 7. Tema noorem (noorem vend - nooremale vennale) Aavole meeldis lugeda (jutustus - jutustust) ("Meelis" - "Meelist").

30. SIHITIS.

A. Leida täie- ja osasihitised ning põhjendada nende tarvitamist.

Aias korjati õunu. Korv toodi lauale. Taat võttis piibu suust. Jätkasime valimist. Sellist saaki ei mäletanud eitki. Redelid pannakse kuuri. Tükk aega oodatakse Sirjet.

Imetleme ka ilusat tiiki. Aia on peremehe rajanud aastate eest. Puid ei istutatud korraga.

- B. Määrata sihitised ja põhjendada nimetava käände kasutamist.

Korjasin paberid kokku. Leiti kadunud raamat. Lõpeta otsimine! Tuleb teha konepekt. Süüdake kohe tuli. Riulilt võetakse küünal. Mul õnnestus leida võti. Viisime marjad keldrisse. Õigem on teha plaan. Ärges avage ust!

- C. Kasutada õigeid eihitise vorme, märkida arv- ja asesõnu, mis ei allu täissihitise reeglitele.

1. Palusin (saag - sae) ära tuua, mitte (uks - ust) lukku keerata. 2. Tõule jäeti (vend - venda), aga (mina - mind) lubati ära minna. 3. Tooge (pakid - pakke) koju ja viige (meie - meid) teatrisse. 4. Tarvitseb otsida (raamat - raamatu) ja mitte unustada (lehekülg - lehekülge). 5. Lootsin võita (vastane - vastase), ootamata (poisid - poisse). 6. Võtsime (naine - naise) kaasa, kuid meeeteet jätsime (üks - ühe) või (kaks - kahe) maha. 7. Seadsime (pilt - pildi) üles, kuid olime (mitu - mitme) välja valinud.

31. MÄÄRUS.

- A. Leida määrused ja määrata nende liigid.

1. Ükski rätsep ei kuku taevast. 2. Ära hõiska enne õhtut. 3. Sõge läheb sõelaga jõkke, hull upitab hargiga takka. 4. Üheksa korda mõõda, üks kord lõika. 5. Kes vette ei hüppa, see ujuma ei õpi. 6. Idatuul läheb õõseks naise juurde. 7. Kellele antakse tuppa tulles kõigepealt kätt? 8. Ei ole toas ega õues? 9. Istub kui isand, tolmas kui tont? 10. Tiivuta lendab üle maailma?

B. Leida aja- ja mõõdumäärused ning põhjendada nende esinemist nimetavas käändes.

1. Tõstasime nädala. 2. Öunu kaaluti mulle kilogramm.
3. Terve päev laulda on väsitav. 4. Sõitke ainult verst edasi. 5. Otsus puhata suvi siin oli tore. 6. Kõndisime kogu hommiku. 7. Ei käidud kordagi järvel. 8. Tuldi terve tund.
9. Tehti plaan kutsuda grupp poisse. 10. Astuge samm tagasi.

32. ÜTE. LAUSELAIENB. KIILSÕNA.

A. Põhjendada, kae lauses on üte või lisand.

1. Sulle, kallis vend, kirjutangi oma murest. 2. Sind, esimest esinejat, tervitas pikk aplaus. 3. Teie, hea naaber, unustage pahandused. 4. Teile, vanadele kaluritele, saadeti ka uue paat. 5. Neilt, noortelt ehitajatelt, oodatakse ainult head tööd. 6. Meid, armsad tantsijad, täname muusika eest.

B. Leida ütted, lauselaiendid ja kiilsõnad ning panna vajalikud komad. Määrata ka lauseis esinevad lisandid.

1. Teate õpetaja et isegi tema pidi ruttama. 2. Astuge palun sisse onu Jaan. 3. Töökaaslane Mati Nurm oli igatahes päris andekas. 4. Teadagi avastas noormees uurijana huvitavaid üksikasju. 5. Kindlasti on Janika tema sõbratar tulnud. 6. Võib-olla Peetril kui diplomandil on vähe aega. 7. Tõsi küll sinule Karl me ei mõelnudki. 8. Grupijuht Ville vastu pidi ootas oma kaaslasid. 9. Ühtlasi kogunes rohkesti külalisi eriti noori. 10. Kas teie väsinud rändurid saabusite praegu?

33. LAUSELIIKMETE MÄÄRAMINE.

A. Näidata sõnade seosed lauseis (skeemidena) ja nimetada kõik lauseliikmed.

1. Küll üle aia tahtsin ma ta kombel vaadata. 2. Jääh igavest' ütle mata meil südame õndsam õnn. 3. Kord veel tagasi tahaksin leida kodutee. 4. Ning hämaras toomepuu lumena vaelev on sinule hõiskavaid õubikuid täis.

B. Leida üldised, alused, sihitised, määrused ja täiendid ning kriipsutada alla mitmesõnalised lauseliikmed.

Muiste on Paistu kihelkond olnud paksu metsa sees. Seal ei elanud inimesi. Ükskord oli keegi näinud puude vahelt kõrget torni paistmas. Läkski hulk rahvast otsima. Leiti siis metsa tagant üks kirik. Paistu nimi sai ta selle tõttu, et oli kaugele paistnud.

/M.J. Eiseni järgi./

C. Määrata kõik lauseliikmed.

1. Mõnda oleks võinud tänane õhtu olla üks ilusamaid nende elus. 2. Kaugelt mehi oled, va pastlakandja? 3. Kae sul on kõht väga tühi? 4. Üks viimaseid saabujaid oli Renni Elts. 5. Kohtasin teatris "Estonia" oma lallepoega Antsu. 6. Muusikat kuulanud poiss oli jäänud tukkuma. 7. Kodus nähtavasti oodati teda kaua. 8. Jutustuse "Kevade" kujundus oli üllatavalt rikkalik.

34. KOONDLAUSE.

Leida korduvad lauseliikmed ja panna vajalikud kirjavahemärgid.

Novembriõö saatis väinale kolm oma poega täieliku pimeduse külma vihma ja vaikuse. "Pühadekari" jooksis randa

12. novembril pool kaks õssel. Koit vedas enda järel kurja päeva 12. novembrit. Tormi jäine külmus leinaline ulgumine piinavad tõusud ja lühikesed langused kõik see polnud üksnes viie meelega vastuvõetav. Uus eelneva kannul kihutav veemägi lõi paadi pooleni vett täis. Org laine ees oli pikem sügavam. Põhja pool kadakalagendiku taga kaardus suure sirbina laht.

/J. Smuuli järgi./

35. LIITLAUSE.

Kriipsutada alla öeldised, nimetada osalaused ja panna vajalikud komad

Olin viie-kuueaastane kui ema mind esimest korda linna kaasa võttis. Seni olin linna näinud ainult kaugelt kui jooksin oma sünnikodu kõrgele paekaldale. Linna siluett mis kerkis otsekui merest lehvitas enda kohal musta suitsu. Vankriga mille aiste vahel astus vana usaldatav hobune asusime ühel suveõöl teele. Oli käidud umbes veerand teekonnast kui seljataha jäid paepealsed karjamaad. Algas nagu teine maailm kus madalate niitude lõhnadki olid teistsugused. Vana talumaja mida ümbritsesid lopsakad lehtpuud asus kohe kalda rinnaisel. Lahe kohal helendas koit ent kalda all oli hämaram kui mujal. Ema pidas hobuse kinni ja me kuulasime. Siin magava maja ees kus valges õõs tukkusid varjukad puud kuulsin esimest korda kuidas õõbik laksutas. Kõik on enam-vähem meelest läinud kuid seda hetke ei unusta ma kunagi. Olen emale tänulik et ta õpetas mind seisatama seal kus leidus midagi ilusat et ta õpetas mind kuulama ja nägema.

/E. Krusteni järgi./

36. RINDLAUSE.

Tarvitada vajalikke kirjavahemärke.
Leida tekstist kaks koondlauset.

1. Tõõ õpetab tegijat amet harjutab meistrit 2. Kurjad kositakse ja vihased viiakse aga tõbist ei tõmba keegi 3. Must kui ronk aga ronk ei ole mürab kui härg aga härg ei ole lendab kui lind aga lind ei ole 4. Ühest küiest tõmmatakse ja kogu linn liigub 5. Loorbereil on kardetav magada nad uimastavad 6. Lihtsam on astuda tallatud rada ent avärsem on rajada ise tee 7. Ideaalid on kauged nagu tähed siiski valitakse neid teejuhtideks 8. Tuleb skilitada ideaale või muutub kogu elu ainult olelemiseks 9. Inimene ei sünni maailma valminult elu on lakkamatu arenemine 10. Omanada teadmisi arendada tundeid harjuda mõtlema selles seisnebki ettevalmistus eluks 11. Kõik tahaksid elada kaua kuid keegi ei tahaks vananeda 12. Vaikimine on kunst ta tungib sõnadest sügavamale 13. Viisakus väärrib palju kuid ei maksa midagi

37. PÕHILAUSE.

A. Määrata pea- ja kõrvallaused ning alistavad sõnad.
Leida pealauses kõrvallause põhisõna ja sellest lähtuv küsimus, millele kõrvallause vastab. Selgitada kõrvallause liik.

1. Kõik, mis nüüd järgnes, toimus silmapilgu jooksul. 2. Et ta esimesel hoobil püsti ei karanud, andis kubjas talile veel teise. 3. Ta jõudis alles siis otsusele, kui veel teine vemblohoop ta õlale sadas. 4. Kitsahuuleline suu, mida hõrevalge piimahabe piirae, seisis veertelt vahul. 5. Siina oledki, kes tüli norib. 6. Päärn mõistis, miks teda kutsuti. 7. Noormehe suu on kuiv, nii et keel kurgulae külge liitub.

B. Tarvitada vajadusel
komasid ja põhjendada.

1. Esimene kes tallis käsile võetakse on nooruke teomes ... 2. Tuisk oli teed hange ajanud nii et Rein pimedas kätte jäi. 3. Üks hoop riivab Reinu silma nii et see tuld lööb. 4. Nad aimavad ainult et nende ümber inimesed liiguvad ja et nad ka ise liiguvad. 5. Kõik on nagu paksu udu sees. 6. Nad langevad jalult nagu oleks neid püssikuul tabanud. 7. Kee teda nõnda nägi pidi oletama et ta meest kelle peale ta oma sappi kallas veriselt vihkas. 8. Läks hea tükk aega mööda enne kui Huntaugu taat vastas. 9. Jutt läks elavamaks kui süügilauas viinatops hakkas sõõri käima. 10. Mihkel oletas et ehk tahetakse uuest kohast rääkida sest jüripäev polnud kaugel. 11. Nii polnud tervel talvel põnevamat jutuainet kui uus seaduseraamat. 12. Ta valutav süda aias et midagi tuleb ja et see pooltki hea ei ole. 13. Rahva arvamine et temalt abitegu seadusevastaselt nõutakse oli nii kindel et mehed kellel oli märtrite enesesalgamine hirmusa nuhtluse alla heitsid. 14. Peale kivist viinaköögi mille müürid alale jäid põlesid mõisahooned maani maha. 15. Talupojad anti kui kuritahtlikud riigivaenlased sõjakohtu alla mis neile kõige kangemad nuhtlused mõistis. 16. Kui mõisnik talupoega karistab siis peab see nii sündima et järeltulevadki põlved seda mäletavad.

/E. Vilde järgi./

C. Määrata pea- ja kõrvallaused, teha
astmete skeemid ning panna vajalikud
komad.

1. Kui Matisel avanekski võimalus ei läheks ta siit kusagile sest ta tundis et talle on siin ülekohut tehtud. 2. Jutt vastutulevate inimestega kujunes lühikeseks sest isa kes tahtis omavahel rääkida rühkis minekut mistõttu polnud ka Peetril mahti kauem peatuda. 3. Kuidas kõik sündis seda ei teadnud ka Matis ise ette aimata kuigi kogu

ta elu oli kulunud paruni vaetu võideldes. 4. Matis nägi et teist pauku ei saanud parun enam lasta sest Peeter kargas sisse. 5. Hetkest mil Peeter tema poole tormas kuni hetkeni mil ta õhtul kodus silmad lahti tegi ei mäletanud Matis midagi.

/A. Hindi järgi./

38. SEGALIITLAUSE.

Panna kirjavahemärgid ja leida, milline lause on liigilt periood.

1. On edasi arenenud teadused aga mõnigi tänapäeva filosoof sarnaneb müürsepale kes lõhub ära maja vundamendi et samadest kividest laduda puuduvat müüriosa. 2. Ei paista enam päike milles kevadel särasid väljad ei paita tuul mis suvel meid hellitas ei kuuldu linnulaulu millest helises mets ei ole lilli mis vaibana katsid maa aga iluta pole sügis siiski. 3. Raamatud on nagu elugi neis on halba mis meid masendab ja head mille üle rõõmustame.

39. KIILLAUSE.

Panna kirjavahemärgid ja põhjendada.

1. Vägevaid loomi peeti seda näitavad karutapmiste rituaalid iidse ajal inimese esivanemaiks. 2. Põlluharimise arenedes nii arvatakse tänapäeval hakkasid meie esivanemad austama uusi haldjaid. 3. Ukko soomlaste viljakusehaldjate me et Ukut tunti meilgi kandis ülijumala nime sest ta eluase oli ülal taevae. 4. Eestis levisid hiljem see oli umbes 2000 aasta eest kujutlused hiidudest.

40. OTSENE JA KAUDNE KÕNE.

A. Panna vajalikud kirjavahemärgid.

1. C.R. Jakobson on kirjutanud Keel on avalikuks saanud mõistus. 2. Olen sündinud Rakvere ligidal keset rikast muinaslugude maad märgib Kreutzwald 3. Olla või mitte olla kahtleb Hamlet 4. Äge unustage kunagi hoiatab Stanislavski et teater ei ela tulede särast vaid näitekirjaniku ideedest

B. Tarvitada otsees kõne kirjavahemärke ja muuta otsene kõne seejärel kaudseks.

1. Millal rong väljub küsis saatja 2. Tädi soovitas meile Võtke vihmamantlid kaasa 3. Mart mis sina täna teha kavatsed päris vanaema 4. Poiss vastas Ma hakkam jalgratast parandama 5. Miks teid uuris Jaan laupäeval peol polnud 6. Õde hõikaski varsti Tulge lõunat sööma

41. LAUSELÜHENDID (TARIND).

A. Märkida lauselühendid ja panna vajalikud komad.

1. Ta oli tulnud siia rahutuse sunnil saamata sel udu- sel õõl und. 2. Seletamatust nukrusest rõhutatud käisin ta järel. 3. Pedotto magas nagu laps käsi põse all. 4. Ja ema lõug kätele toetatud jälgie teda hardalt. 5. Tuulevarju otsides läksime Märteniga salongi. 6. Anna Rosa nuttis hinge- põhjast nagu tervenisti moondunud. 7. Ka tema hulkus mööda tänavaid lootee mind leida. 8. Roos vartpidi hambus läks naine tagaruumi. 9. Mul kukkus ninarätti otsides käekotist välja visiidikaart. 10. Kartmata kroonide mõjuvõimu andis Lenin dekree di kaitsta muinsust.

B. Leida lauselühendid, määrata peasonad.
Muuta lauselühendite asendit või sõnade
järjekorda, et tuleks tarvitada komasid.

1. Paadid seisis meid oodates teisel pool maabumissilda. 2. Valguse mõjul komistasin õitsuvasse paati astudes. 3. Madalast kaljukurgust läbi sõites pidime paadi põhja seilitama. 4. Inimestest hoolimata surusin Märteni käe oma põse vastu. 5. Pruukisin ülemäära sõnu olulist ütlema. 6. Jälle seisis paplid käest kinni hoides. 7. Kord-korralt muutudes kihistusid värvid. 8. Sinises kumamises silmitsesime koo-
bast tuttavaid nägusid tundmata.

/L. Prometi järgi./

42. LAUSEANALÜÜS.

A. Määrata kõik lauseliikmed, märkida lauseliigid ja teha põimlausete astmete skeemid.
Tarvitada sobivaid kirjavahemärke.

1. Huvitav reis võeti ette tänavu kevadel noored korraldasid matka Krimmi 2. Mägede vahel kuhu seltskond jõudis keerles lõbusalt väike oja mille kaldail kasvas tihedat metsa 3. Sellisel õhtul meenuvad kodused paigad ja valged õöd ning aedades õitsevad sirelid 4. Moormehe, nende teejuhi, tumedad silmad olid mõtlikult tõsised. Grupivanem tervitas teda kui head tuttavat rõõmsa kohtumise puhul 6. Kui õöd valgustas lõkketuli ei lõppenud jutud niipea sest kõigil oli pajatada põnevaid lugusid 7. Lõunamaine õö oli väga omapärane parajalt soe ja täiesti tuulevaikne 8. Matkapäevad kujunesid meeldivaiks rännukaaslased olid toredad paigad pakusid küllalt head vaheldust

B. Määrata lauseliikmed ja lauseliigid, põimlausetes märkida kõrvallauseid. Panna vajalikud komad. Leida antud tekstis esinev üks segaliitlause.

1. Ühel novembril sõitsin raudteel. 2. Lamasin vaguni riivilil ja vahtisin välja. 3. Lund polnud maas kuid veed olid

jälle. 4. Raudtee läks läbi külmunud eoo millel mõni kidur puu kasvas. 5. Täiskuu oli taevae ja puud lendaeid kuust mööda. 6. Loigud läikisid nagu peeglid mille üle veduri euits keerles. 7. Vagun oli poolpime sest ainult kõhn küünlatuli vabises laternas. 8. Hämaruses paistsid inimeste kogud kes pinkidel magasid. 9. Lamajad rappusid edaeitagaie istujate pead kõikusid sinna-tänna. 10. Ruumi täitis raske hingamine. 11. Siis tundsin kui võõrad me üksteisele oleme. 12. On õõ ja õhk on lämmatav. 13. Meid veab vedur mida me ei näe ja talutab maeinajuht keda me ei tunne. 14. Äkki vilistab vedur ja peatub keset pimeduet. 15. Mõned ärkavad ehmuivad haaravad oma kompsud ja kiirustavad välja. 16. Meie aga sõidame tukkudes edasi ...

/F. Tuglase järgi./

43. KIRJAVAHEMÄRKIDE TARVITAMISEST.

Kasutada vajalikke kirjavahemärke ja põhjendada.

1. Kae mäletad Vilde jutustust Minu esimesed triibulised küsis isa 2. Eksamineerija küsis Milliseid probleeme käsitleb Lenin teoses Mida teha 3. Jah seekord ta mõistis vast mõjusid viimaks mitmed manitsused et tõõ on vaja lõpule viia 4. Rukis juba pudeneb ja teie ei olegi veel põllul 5. Sa tuled vaikne õhtu ja katad jälle maad 6. Pärnu tuntud suvituslinn ja Vändra kuulusid matkamarsruuti 7. Ema ütleb et selliselt toimida on mõttetü ja läks ära 8. Kosk kohises ja kui ilm oli päikesepaisteline sätendas pimestavalt 9. Noormees seisis raamat käes ja mõtles eksamile 10. Võõras sisenes ja teretanud viisakalt jäi ootama 11. Nagu klaaspärleid suuri ja selgeid puistab pilvepõu esimesi piisku 12. Poise mõirgas mis hirmus kui teda küüriti 13. Minige vaadake kindlasti uut filmi 14. Meister lubas täna tulla tee pole ju kuigi pikk sest tuleval nädalal on tal vähem aega

44. ALUSE JA ÜELDISE ASEND.

Leida üeldised ja alused ning
põhjendada nende asendit.

1. Taavet silmitseb üksisilmi ümbrust. 2. Liigutatult
kõnnib ta aias ringi. 3. Üksik päevalill ilutseb peenarde
vahel. 4. Kui Taavet vaatab sinetavat metsamüüri, leiab ta
lohutust. 5. Aia ääres seisab vana aurukatel. 6. Öunu pu-
redes käib peremees katla ümber. 7. Üle põllu läheneb käbe
naisterahvas. 8. Miili tunnistab imestunult Taavetit.
9. "Rahvaülikool sai läbi," ütles ta. 10. Kombain undab rüt-
miliselt. 11. Sügisõhus lendleb magusat rehetolmu. 12. Ei
kao neilt põldudel maamehele armas viljapeksumusika.
13. Möödub inimpõlv, kuni vanad mured lagunevad huumuseks.
14. Olgu lõikuspäev kaunis, et valmiks vili ajast aega!

/M. Traadi järgi./

УПРАЖНЕНИЯ ДЛЯ ПОВТОРЕНИЯ ПО ЭСТОНСКОМУ ЯЗЫКУ.
Составитель Эви Ряйм. На эстонском языке.
Тартуский государственный университет. ЭССР,
г. Тарту, ул. Кликколи, 18.
Paljundamisele antud 10.06.1976. Retaatoripa-
ber 30x42 1/4. Trukipoognaid 2,25. Tingtrüki-
poognaid 2,09. Arvestuspoognaid 1,39. Trukiaru
1500. TRÜ trukikoda, ENSV, Tartu, Paeoni, 14.
Tell. nr. 751. Hind 5 kop.